

[Dicc. Bulbena; DOrt.], derivat savi del ll. *lanugo*, -*uginis* 'substància llanosa' 'pèl moixí'.

CPt.: *Lanifer* +*Lanifici* [S. xv, DAg.], s'ha usat (com *colonifici*) per fàbrica o fabricació de llana.

Llanasca, V. llenasca (LLENA)

LLANÇA, del ll. LANCĒA id. □ 1.ª doc.: S. XIII.

«G. de Muntcada --- ho preà poc ---, e entrà en Rosseyll ab son liynatge, e pres un castel, a escut e a ¹⁰ lança, qui havia nom Avalri --- e pres En Jaspert de Barberà en aquella brocada», Jaume I (*Cròn.*, § 21; Ag., 33). Que sota les grafies llatinitzants dels docs. dels Ss. x-xiii és segur que es dissimula ja el cat. *lança*, sobretot quan ja no escriu *lancea* sinó *lancia*, on ¹⁵ *ci-* no és més que un mètode de grafiar la *š* africada quan encara no s'havia creat la *ç* cedilla: «donaré faciatis a Bernardo ipsa mea targa et ipsa mea lancia et ipsa mea spada» (cf. els paral·lels en romanç *targa*, *spada*), testament de 986 (Cartulari de St. Cugat I, ²⁰ p. 159).

El DAg. dóna rica documentació sobre les menes de llança en documents dels Ss. xiv-xvi, així com en el *Curial*, el *Tirant* etc. Molts passatges de gran interès en aquest, entre ells: «lo cavaller qui tocarà lo scut ²⁵ de Menys-valer, ha de fer armes a peu, ab quatre bastons, ço és a saber: *lança*, daga, spasa e atxa de dues mans; la *lança*, qui la volrà portar *emplomada* ho puga ben fer ---» (per a aquesta, veg. PLOM), § 64 (Ag. I, 200); per a les quatre *llances* que duen en marxar cap a la lliça Tirant i K. de Muntalbà i per a la notable forma com els les porten, veg. el cap. 73 (Ag. I, 240). S'usava també la seva longitud com a unitat de mesura, dita *llança*: «un hom --- per una gran montanya axí com anave, encepèga en una pedra e caygué ³⁵ en un gran pou molt pregon: per aventura, de mil *lances*, e ell, axí com cayé, tingué-s a una rama de un arbre que ere en mig-lloc», StVicentF (*Serm.* II, 145.24). «*Llança* o pica: hasta --- *llances* grosses ab canaletes --- *llances* curtes o ginetes ---», OPou (*TbPu.*, 171).

D'ús general en totes les èpoques i comú a totes les llengües romàniques d'Occident; que també degué transmetre's al paleosl. *lašta* id. Segons Varró el llatí LANCĒA seria provinent d'Espanya. Es creu que fos d'origen celtibèric, mot cèltic de l'arrel indoeuropea ⁴⁵ PLĀK/PLĀG- 'pegar, colpir', en la forma de tema en -n- (ll. *plango*, angl. *fling* etc.), veg. Thurneysen (*Z. f. vgl. Sprf.* XLVIII, 66, n. 1, i *IdgFgn.*, *Anz.* VI, 195n.); Weisgerber, *Spr. d. Festlandk.*, 60; Pok. *IEW*, 832.38. Whatmough, *Dial. of Anc. Gaul*, p. 128, el creu d'ori- ⁵⁰ gen illiri, ço que sembla més problemàtic, si bé és veritat que el gr. post-homèric *λόγχη* 'llança', 'punta de llança' és també d'origen obscur i discutit (Boisacq, p. 526), en tot cas, però, la correspondència fonètica aquí fóra ben imperfecta.

DERIV.: *Llançar* 'ferir a llançades' [Hom.]: «Jo seré tradid e pres e liad e escopid e *lançejad* e puçad en crod e coronad d'espines» (v3v11); var. dial. *llançar* i DAg. i *llanceació* Ss. xv-xvi (si bé la data és tan antiga que potser s'ha de pensar més aviat en for- ⁶⁰

ma semierudita de *lançear*).

Llançar [Llull], del ll. tardà LANCĒARE 'manejar la llança', comú a totes les llengües romàniques d'Occident, però en català (a diferència del cast. etc.), fins ⁵ en l'origen apareix ja generalitzat el significat perdent-se l'aplicació a la llança i esdevenint un sinònim intensiu de *gitar* i *tirar* («la péra que hom *lansa* per l'aer», Llull). Sovint se li dóna l'acc. 'expellir una cosa per desfer-se'n, menyspreant-la, gitant-la a terra', que ja es nota freqüent en clàssics del S. xv, aplicant-la sigui a objectes sense valor (un paper, un drap brut etc.) però també a coses en sí valuoses o poderoses i que hom tracta amb menyspreu: «ha parit filla, / és dona pobra: / perquè avance, / faré la *lance* al espital; / aquesta aytal / --- / lo-us criarà, / com mamarà / vós ho veureu», JRoig (*Spill*, 5106); d'on *infant llançat* 'bord', que el DAg. troba a Val. en els Ss. xvi i xvii; «pocs encontres féu lo hu ni l'altre, que no romperen sinó cinc *lances*; la onzena carrera, Tirant *llançà* la sua llança, e demanà que li'n donassen una més grossa, e ab aquella enconrà-l tant fort, que la llança no volgué haver pietat de negú e passà-l de l'altra part ---», JnMartorell (§ 65, Ag. I, 210).

Modernament el català oriental ha introduït en aquest verb unes formes de present amb vocalisme analògic (tal com en *avença*, *esguerra*, *enseja* etc., fenomen estrany al val., rar en cat. occ., i d'abast més limitat a Mall.: Forteza, *Gram.*, p. 92), i sovint això s'ha aplicat a tota mena de matisos fins als més dinàmics: «corrents, corrents, cassant ermots y selves / fòrem a un sot de punxes y rocam: / allí lo vell, cansat a terra 's *llensa* / y s'aspetant m'asseu a són costat», MilàF. (*Esperansa*, v. 7), MilàF. (*O. Cat.* ed. ilimp., 319); «el gos de cada remat se *llença* atrevit a mocegar-los les cames», Massó (*Croq. Pir.*, 240). Però com que el sentit despectiu apareixia molt sovint en present, s'ha desenrotllat la tendència a preferir *llença* per a 'allunyar de si una cosa per desfer-se'n' i *llançar*, *llançar*, per a 'gitar amb força'; i, creant després *llençar* en les formes arrizotòniques, s'han constituït dos verbs parònims separats, *llançar* i *llençar* [DOrt., DFa.]. Emili Vilanova ja devia usar-los així: «ombres agegantades se *llansan* per les parets» (*Entre Família*, p. 67).

Com és d'esperar, en la llengua clàssica i antiga, no apunta encara la distinció: dalt hem vist dos casos de de l'acc. 'llençar' en el S. xv, però és clar que no hi escassegen els de l'altra: «lo virtuós hermità --- posà-s dins lo camp dels moros, e --- *lançà* les magranes <'granades de matèria inextingible'> a una part del camp prop de una tenda --- del rey moro; e com fonc quasi passada la mija nit, lo foc fonc tan gran --- que tots n'estaven admirats de les grans flames que *lançava*; e lo Rey e los altres moros, desarmats axí com staven, cuytaren --- per apagar-lo: e no'l pogueren jamés ⁵⁵ apagar per molta aygua que-y *lançassen*, ans com més aygua hi *lançaven* més s'encenia», JnMartorell (§ 12, Ag. I, 38); o, en aplicacions secundàries del mateix matis bàsic: «*llançar* fonaments: fundamenta jacere», JnEsteve (*LiEleg.* k-i-v); «*lanç-me* en lo lit - dolor me'n gita fora», Ausiàs (LXXXVII). En els segles bai-